

Askeze

Askeze u sv. Terezie od Ježíše

F. Malax

Křesťanská askeze byla předmětem revize postkoncilní teologie. Chtěla ji očistit od cizích nánosů, aby jí vrátila prvotní evangelijní čistotu. Vskutku, Ježíš není asketa, ale osoba střídmeho a normálního života, která představuje novou tvář Boha a vyhláší nový řád založený na bratrské rovnosti a vzájemné službě skrze lásku vůči touze po moci a penězích. Toto je radikální „askeze“ Ježíše.

Když postavíme tuto premisu, chápeme teď askezi soubor lidského úsilí zaměřeného na spolupráci s Bohem v dosažení křesťanského ideálu, který měl během historie různé konotace. Též sv. Terezie od Ježíše žila v historických souvislostech, ve kterých měla askeze své vlastní charakteristiky. Přesto její „askeze“ má zvláštní prvky, které se zrodily z jejího života modlitby a z její znalosti ženského humanismu.

1. Asketická formace Terezie

a) *Před jejím vstupem na Karmel.* Mezi „životy svatých“, které mladá Terezie četla, nechyběli klasičtí asketové (Ž 1,5). Její krátký pobyt v kolegiu de Gracia a „dobré knihy v románském jazyce (stará kastilština)“ jejího strýce z Hortigozy byly pokračováním poznání těchto postav (Ž 3,1.4). Tato náklonnost se dovršila ve formaci, kterou dostala v řeholním životě a přítomnosti asketů její doby.

b) *V klášteře Vtělení v Avile.* Karmelská Řehole a Konstituce kláštera Vtělení v Avile, do kterého dvacetiletá Terezie vstoupila, nám podávají soubor asketických norem, které měly bezpochyby dopad na Tereziin život. V Řeholi můžeme najít tento obsah: osamocený život v modlitbě a stálém mlčení, trvalá abstinence a dlouhotrvající půst, teologální život s válečným akcentem boje proti zlu, poslušnost představenému, manuální práce.

Co se týká Konstitucí Vtělení, v oddíle formace novicek, dávaly široký prostor asketickému obsahu zaměřenému na odložení a zbavení se „světských zvyků“ v gestech, chování, v pohybu, ve způsobu mluvení a dívání se. Měly se nahradit jinými vhodnějšími: dobrovolnou poslušností, mírností v jednání, mlčením, pokorou, úctou k ostatním. A novicmistrové se nařizuje, aby „kdekoliv kde dojde k nějakému opomenutí, napomínala a trestala“.

Z druhé strany konstitutivní text vyznačuje společné asketické body pro všechny řeholnice: liturgickou modlitbu; týdenní zpověď; mlčení „po celou dobu“, pokud není potřebné promluvit, a tehdy „krátce a potichu“; půst „s jedním jídlem za den“ během třetiny roku; abstinence od masa během víc jak poloviny roku; strohý oděv z vlny a hrubého sukna; nepohodlný odpočinek; denní manuální práce; skromné budovy; „uzavření sester“.

c) *Asketé.* Terezie od Ježíše ve svých spisech zmiňuje různé osoby, které praktikovaly asketický život. Dva příklady: Kateřina z Kardony (Ž 28), Petr z Alkantary (Ž 27,16-20). Má k nim obdiv a dokonce i touhu napodobit je. Ale zpovědníci jí to zakáží a Bůh ji ujistí: „Vidíš všechno pokání, kterou koná? Mám za víc tvou poslušnost.“ (R 23). Před nimi se cítí „slabá a bídná“. Tímto způsobem dá najevo své asketické smýšlení vyznačené láskou a ne přísností (strohostí, tvrdostí) vlastního úsilí. Stačí uvést její návštěvu v Duruelu a její reakci na tolik lebek: „Jako slabá a bídná jsem je hodně prosila, aby nebyli ve věcech pokání tak přísní, neboť ji měli velmi velkou“ (Ž 14,12).

2. Asketický program prvního založení

Při založení prvního kláštera, Sv. Josefa v Avile, sv. Terezie hodlala vytyčit nový program karmelského života, „jak umrtvování, tak styl sesterství a rekreace, kterou máme společně: aby všechno bylo s takovou mírností, aby to sloužilo jen k pochopení nedostatků sester a k přijetí trochy úlevy, abychom žily přísnost Řehole“ (Ž 13,5).

a) *Záměr založení.* Založení Sv. Josefa se zrodilo na základě Tereziiny silné mystické zkušenosti, založené na kontemplativní modlitbě. Její přítelkyně chtěly následovat její kroky života modlitby. Pro to měla vytvořit příhodné klima. Odtud vytryskla myšlenka založit klášter, který by spojil tyto příznivé podmínky, „založené na modlitbě a umrtvování“ (Dopis 23.12. 1561), stále žijíc v přítomnosti Pána (Ž 32,11; Ž 5,16).

Toto byl tereziánský požadavek: malá modlící se komunita. Tři prvky, kolem kterých se bude točit tereziánské zakladatelské myšlení a kterému podřídí všechny struktury a asketické linie. Terezie bude chtít spojit styl života

„eremitské“ samoty a komunitního života modlících se přítelkyň (C 13,6; 4,7). Aby dosáhla tohoto cíle nebude jí vadit, že se odchýlí některé normy „prvotní“ Řehole, tak že překvapivě zavede dvě rekreace během dne jako srovnávací prvek modlitebního života (Z 5,16), dokonce v době „velkého“ mlčení po kompletáři (PS 28).

b) *Základní linie tereziánské askeze.* Pro komunitní a modlitební formaci první komunity sv. Terezie napsala knihu *Cesta dokonalosti*. V ní chtěla ukázat několik základních asketických rysů. Především poznamenává, že „jejím záměrem nebylo, aby měly takovou přísnost, co se týče vnějších věcí, ani aby žily bez renty“ (C 1,1).

Askeze, kterou Terezie požaduje půjde víc v linii „vnitřního“ (C 4,3), ke kterému stále tíhne. A její hesla se omezí na praktikování třech ctností: „Jedna je láska jedněch k druhým; druhá, odpoutanost od všeho stvořeného; další, opravdová pokora“ (C 4,4). Je to tady, kde světice chce rozhodnou askezi, „pokání“, která má cenu a která nepotřebuje „soudnost“ (ohleduplnost, diskrétnost) ani míru: „Chtěla bych, abychom se tyto velké ctnosti, mé sestry, hodně učily a konaly jako pokání, neboť co se týče přílišných kajícností, jak už víte, vás mírním“ (C 15,3).

Tereziánská askeze jde v linii komunitní, která je náročnější než nějaké tělesné kajícnosti (C 4,7; C 27,6; PS 22). Známý tereziánský humanismus se staví do řady diametrálně opačné mnoha příkrým „klasickým“ askezím: „Je toho mnoho, oč máme usilovat: být vlídné a působit potěšení těm, se kterými se stýkáme, zvláště svým sestram. A nedovolte, aby ochabla vaše duše a odvaha“ (C 1,7-8).

Na druhou stranu, Terezie se cítí vzdálená askezi praktikované s exhibicionistickými záměry nebo ?zákonů nahrazujících Boha?. Cíl nového stylu karmelského života, který předkládá má cíl čistě apoštolský: „A pokud vaše modlitby a touhy a disciplíny a posty nebudou věnovány tomuto, jak jsem řekla, uvažte, že nekonáte ani neplníte cíl, pro který vás zde Pán shromáždil“ (C 3,10).

3. Askeze tereziánské modlitby

Tři první Příbytky Vnitřního Hradu sv. Terezie mají asketickou linii zaměřenou na život modlitby.

Poznat se, poznat vlastní nitro bude asketickým heslem prvních příbytků, abychom viděli své dvě tváře: pozitivní a negativní. A cesta je modlitba. A každá modlitba má být „mentální“, tj. pozorná: „Branou pro vstup do tohoto hradu je modlitba a uvažování, neříkám víc mentální než ústní; neboť, aby byla modlitbou, má být s uvažováním“ (1H 1,7). Pak přijde úsilí soustředit se na toto nitro osoby s vědomím, že se tam setká s Bohem (1H 1,2.6; 2,1-2). A „nemá se postupovat silou paží, když se začínáme sebírat, ale s jemností“ (H 2,10?). Na druhou stranu má ten, kdo se modlí, pracovat na tom, aby prohloubil sebepoznání toho, co je v něm negativního (1H 2,3.10), tak kontrastní vůči nejvyšší dokonalému Bohu (1H 2,3.10).

Jediná kapitola druhých Příbytků vybízí ke svedení rozhodného zápasu proti všemu vrozenému nebo získanému balastu našeho já s jeho nespočetnými egoistickými plody. Ale nemá se též zapomenout na to, že Bůh lásky přebývá v našem nitru a zve nás žít ve své důvěrnosti: „Je to velmi dobrý obyvatel, a takové (je) jeho milosrdenství a jeho dobrota, že... dokonce padající a povstávající ve hříchu..., má za tolik tento náš Pán, abychom ho milovali a snažili se o jeho společnost, že jednou nebo podruhé nás nepřestane volat, abychom se k němu přiblížili“ (2H 2?).

Třetí Příbytky začínají vítězným tónem, neboť tyto osoby „z milosrdenství Božího“ zvítězily v těchto bojích a vstoupily do třetích příbytků“ (3H 1,1). Bůh jim dal projít „prvními těžkostmi“. Terezie prohlašuje, že „je jich ve světě mnoho; dokonce se chrání všedních hříchů a jsou přátelé konání kajícností; jejich hodiny usebrání; tráví dobře čas; cvičí se ve skutcích lásky k bližním; jsou velmi spořádaní v mluvení a oblékání a spravování domu, ti, kteří je mají“ (3H 1,5).

Nicméně připouje: „Všechno toto je dobré, avšak nestačí“. Není třeba si myslet „že už je všechno vykonáno“ (3H 1,4.8). Ještě je třeba hodně se namáhat, neboť nadále lnou k penězům, k vlastní cti, k duchovním útěchám, „a nemohou pochopit, že je to nedokonalost“ (3H 2,2). Všechno chtějí na svou míru (podle sebe). Jsou to „duše spořádané“ a mohou žít mnoho let v této přímosti a souladu duše a těla“ (3H 2,1). Proto je nezbytné, aby je Bůh očistil prostřednictvím vyprahlosti v duchovním životě a modlitbě, které ony nerozumí (3H 1,6.7), ačkoliv budou zkoušky spočívat v ne příliš velkých věcech“ (3H 2,1). Potřebují v této asketické práci spolupracovat s Bohem, aby se připravily na větší zkoušky a tak dosáhly čisté lásky.

(Přeloženo z knihy *Diccionario de Santa Teresa de Jesús*, Monte Carmelo, Burgos 2001.)

Aniquilación – zničení, potlačení, anihilace;
Desapego – odcizit se, odtrhnout se, opak k přilnutí, lpění;
Despojarse- zbavit se, vzdát se, svléci se;
Mortificación – umrtvování;
Negación – zapření;
Purificación – očišťování;
Renuncia – zřeknutí se;
Sacrificio – oběť.

Je toho hodně, co Jan od Kříže píše a učí o odcizení, odřeknutí se, umrtvování, očišťování, zapření, o „nic“, nocích atd. Proto, ačkoliv se v jeho spisech nikdy neobjevují slova jako askeze nebo asketika, je právem považovaný za jednoho z nejdůležitějších učitelů v tomto ohledu v spirituální křesťanské ba univerzální tradici.

1. Pojem a vyjádření

E. Ancilli takto popisuje obecný smysl asketického pojmu: „Znamená osobní závazek, vědomí, dobrovolný, svobodný, láskyplný, na cestě k duchovní dokonalosti duchovního života s množstvím námah, umrtvování, kajících, modliteb, práce, odřeknutí, odcizení, obětí, které řečený itinerář zahrnuje a vyžaduje“ (Askeze, *Slovník spirituality*, Barcelona, Herder, 1983, sv. I, 172).

Umístíme-li křesťanskou askezi do rámce globálnějšího a souhrnnějšího, se silnými pavlovskými a sanjuanistickými ozvěnami, E. Ancilli své vysvětlení začne takto: „Pohyb křesťanského života k dokonalosti se uskutečňuje skrze křesťanskou dialektiku „smrti-života“, asketického „desapego“ a spojení s modlitbou, která prostřednictvím dynamiky teologálních ctností uvádí do mystické zkušenosti Krista a Boha, předzvěsti, v čase, oslavení a věčného života“ (tamtéž, 171-172).

Ačkoliv slovo a pojem askeze, uvažované obecně, je synonymem úsilí, námahy, závazku člověka v jeho vlastním vnitřním růstu a budování či zralosti, jak jsme viděli výše, křesťanská askeze se nicméně na prvním místě neodůvodňuje touhou člověka být jako Bůh nebo dosáhnout božského rajskeho štěstí ani postojem člověka, který nenávidí svůj tělesně-pozemský stav ani hledáním vnitřní čistě imanentní a lidské seberealizace. Její kořen se nalézá spíše v pozitivní tenzi mezi cílem-povoláním Božím pro člověka a jeho konkrétní skutečností: na jedné straně tvor, a na druhé hříšník. Tenze, která nalézá svou opravdovou cestu pozitivního uskutečnění teprve v závazku a úsilí žít jako Kristus, žít evangelium jak učil Ježíš. V tomto smyslu křesťanská askeze, která se má vždy uvažovat ve světle evangelijního odříkání, vyžaduje stejnou měrou pozitivní volby i odřeknutí.

Z křesťanského úhlu pohledu, veškeré lidské úsilí a závazek na této cestě mají též od samotného počátku mnoho z daru Božího, protože Boží konání vždy předchází člověka. A odtud konání Boží a lidské úsilí nebo závazek se od prvního okamžiku obrácení setkávají. Je to vidět v aktivnějších etapách, které lze považovat za víc asketické, protože v počátečním úsilí se zdá, že se vyžaduje víc osobní rozhodnutí a zřeknutí. Ale též v etapách pasivnějších, ve kterých by Boží dar, jež vede člověka, který se pomalu proměňuje, mohl dát vzniknout dojmu, že zprošťuje člověka od pevného a stálého úsilí a aktivního, tj. dobrovolného, závazku v životě Božím.

2. Sanjuanistické souřadnice

Toto jsou souřadnice, do kterých J. od Kříže umísťuje své asketické nastínění a ze kterých je jim třeba rozumět. *Romance* o evangeliu „Na počátku bylo Slovo“ načrtává sanjuanistickou teologii počátku o Božích záměrech lásky (láskyplné záměry Boží) ohledně člověka a lidstva. Avšak tato teologie či protologie a její pozdější rozvoj se nacházejí stále zmiňované též ve všech velkých dílech našeho mystika, v životním (vitálním) a existenciálním napětí mezi protologií a eschatologií v osobní historii každého člověka. V těchto textech můžeme vidět, jak od počátku Bůh stvořil člověka, aby ho povolal ke zkušenosti společenství života s Ním. Na tomto povolání, více nebo méně zakoušeném, a ve skutečném ontologickém rozdílu mezi tvůrcem a stvořením, nebo mezi bytím věčným a bytím časným, se zakládají mnohé asketické doktríny velkých spiritualit všech dob.

a) Pro J. od Kříže rozdílem mezi tvůrcem a stvořením a pozemskou existencí člověka není nepřekročitelnou překážkou. Podle něho člověk může dosáhnout toho, aby žil toto společenství života s Bohem bez toho, že by opustil stav dočasnosti a světa, ačkoliv bude v temnotě víry: které není méně skutečné a opravdové, ač ne tak jasné a evidentní jako zkušenost po smrti či v dalším životě. Vskutku, celá jeho doktrína se obrací na pomoc člověku, aby

co nejdříve dosáhl tohoto cíle sjednocení dokonalé lásky s Bohem, jaké jen je možné v tomto životě (V prol. 1; 2, 4-5).

Skutečnost, že jsme stvoření činí tedy hledání a zkušenost společenství s Bohem v tomto životě namáhavější, ale ne méně skutečnou. Po smrti nám bude dána plnost: „Onu tíhu slávy, ke které jsi mě předurčil, ó můj Ženichu, v den své věčnosti, když jsi považoval za dobré rozhodnout se stvořit mě, mi pak dáš tam v den mého zasnoubení a mé svatby a v můj den radosti mého srdce, kdy, uvolníce se z těla se a vstoupivši do vysokých jeskyní tvého svatebního lože, proměníce se slavnostně v Tebe, budeme pít mošt jemných granátových jablek“ (CB 38,9). Ale tato plnost společenství a života se buduje tady dole, jak ze strany Boží, tak ze strany člověka, v každodenním životě. Odtud plyne důležitost toho, co bychom mohli nazvat svátostností pozemské existence, bez níž není možné dosáhnout plnosti slávy (V 1,4,3; 8,5; Plamen B 1,16). Plnost sjednocení a společenství, které není ontologickým pohlcením v původní nebo božské bytí, ale plností sjednocení a společenství vůlí mezi člověkem a Bohem (V2,5). Světec celý svůj asketický návrh směřuje k tomuto cíli, a ne k žádnému jinému.

b) Aktuální lidská skutečnost rozhodujícím způsobem stěžuje normální uskutečnění zmíněného cíle a počátečního Božího povolání člověka: je to, od prvotního hříchu, jeho aktuální stav hříšníka. Tento hřích nejenže postavil překážky mezi Bohem a člověka, ale též rozbil antropologickou vnitřní rovnováhu jeho samého (V 1,1,1; 9,1-3; 15,1; CB 23,2), což znamená přidané úsilí nejen co se týče obrácení k Bohu, ale současně i úplné reintegrace člověka. Cesta, kterou křesťan J. od Kříže vytyčuje z dynamiky mezi milostí a lidským úsilím, mezi pasivitou a aktivitou, tj. mezi novým darem a zdarmadaným povoláním ze strany Boží v tajemství výkupné smrti Kristovy, stálé a pokračující (nepřerušené) transformující působení jeho Ducha v každém člověku, a úsilí o spolupráci ze strany člověka v tom, že se nechá vést Bohem, což z člověka dělá nové stvoření (V prol. 3-5; V 1,6,4; 2,5,5; 17; N 1,13,11; 2,22-23; CB 23; 32-33; PB 1,16; 2,32-36; 3,18-85). Odtud, známá sanjuanistická dynamika aktivního a pasivního v prostoru různých očišťování člověka (V 1,2-3; 13,1), bude jen jedním z aspektů navíc, ačkoliv velmi důležitým a rozhodujícím, uvnitř této druhé obecnější lidsko/božské dynamiky, kterou jsem právě zmínil.

3. Pozitivní vidění

Na druhou stranu je askeze sv. Jana od Kříže askezi utvořenou ze zřeknutí, umrtvování, anihilace, zapření atd., ale především utvořenou z pozitivní pedagogie. Volba a prožívání teologálních ctností – víry, naděje, lásky – vede člověka k umění žít totální sjednocení vůlí následováním Ježíše evangelijním sebezaporem, a k plnému vstoupení na cestu nechání se vést Bohem (V prol. 3-5; 2,5-7; N 2,21). Tento způsob života bude jediným, který povede skrze úplné společenství s Ukřižovaným do plného sjednocení s Bohem: uskutečněním současně vlastní smrti a zapřením a plným společenstvím lásky s Bohem (V 2,7; N 2; CB 23; CB 36). Můžeme říci, že praktická forma celého asketického poselství J. od Kříže se může shrnout do aktivní a v každém okamžiku uskutečňované volby teologálních ctností jako kritéria a normy života. Mezi jinými základními texty citujme následující: „K těmto třem ctnostem (víře, naději a lásce), tedy máme zaměřit tři mohutnosti duše a každou utvářet podle té které z nich, obnažovat ji a zatemňovat pro všechno (uvádět do temnoty ve všem), čím tyto tři ctnosti nejsou. A toto je duchovní noc, kterou výše nazýváme aktivní, protože duše dělá, co ze své strany může, aby do ní vstoupila. A tak jako v noci smyslů udáváme způsob, jak vyprázdnit smyslové mohutnosti od jejich smyslových předmětů pokud jde o žádosti, aby duše vyšla ze své krajnosti k prostředku (do středu), kterým je víra, tak v této duchovní noci uvedeme s Boží pomocí způsob, jak se duchovní mohutnosti vyprázdní a očistí od všeho, co není Bůh, a jak zůstanou v temnotě těchto tří ctností, které jsou, jak jsme řekli, prostředkem a uschopněním ke sjednocení duše s Bohem“ (V 2,6,6).

Předložení teologálních ctností, které zde vidíme, je návrhem (nabídkou) aktivního očišťování: „duše dělá, co ze své strany může, aby do ní vstoupila“. V tomto aktivním očišťování ducha, se teologální ctnosti předkládají jako velký „prostředek“ a „uschopnění (dispozice)“ ke sjednocení s Bohem. Proto se duše (mohutnosti duše) usiluje obnažit a uvést do temnoty a do prázdnoty pro všechno, čím tyto tři ctnosti nejsou. Schopnost (dispozice ze strany) člověka je v tomto tématu velmi důležitá. Ale k tomu, aby tyto teologální ctnosti již vlastnil v dokonalosti a plnosti jako vnitřní postoje duše, předsevzetí prožívat je nedostačuje. Je nutné projít pasivní nocí či očištěním smyslů: které má, mezi jiným, pomoci konat (cvičit) a vlastnit všechny ctnosti, včetně teologálních (N 1,13,5-6 a 10-14). Ačkoliv to bude především při průchodu pasivním očišťováním ducha, kde se člověk opravdu zdokonalí v jejich prožívání, jak je možné zjistit (posoudit, uznat) nejen v zajímavé 21. kapitole 2. knihy Temné noci, a obecně v celém výkladu celého díla.

Ve světle tohoto návrhu úplné a globalizující asketické metodologie se zdá, že se ve spisech našeho mystika takřka vytrácejí odkazy na další, více specifické, asketické nabídky (návrhy), tzn. odkazy na praktikování jiných křesťanských ctností a dobrých skutků. Nevěnuje jim rozsáhlý výklad, ale spíše se stará, aby se všechny žily z opravdové křesťanské perspektivy, která jim dá smysl a hodnotu: tzn. z lásky (srov. V 2,14,2 15,5; ctnosti, almužny, posty, kajcnosti a jiné dobré skutky, srov. V 3,27-28).

4. Náboženská perspektiva

Z perspektivy toho, o čem stále hovoříme, je jasné, že pro našeho mystika má askeze cíl podstatně náboženský (přivést člověka do společenství s Bohem), a nejen morální nebo čistě antropologický. A na náboženském poli (na poli religiozity), je křesťanská religiózní perspektiva nepopíratelná. Ale kromě toho, z této křesťansko religiózní perspektivy, se silně (se silou) objevuje důležitost a zároveň relativita celé askeze ve chvíli možnosti dosažení cíle společenství s Bohem, které nám předkládá. Bez askeze a vlastního a úplného zapření není - ze strany člověka - možná cesta až k úplnému a totálnímu sjednocení s Bohem. Ale jen vlastní askezí, ať se jeví jak chce radikální, také ne.

Vskutku, když světec mluví o touze nebo žádosti po Bohu, že „ona žádost, kterou duše dychtí po Bohu, není vždycky nadpřirozená, ale jen když jí to Bůh vlije, když jí dá sílu takové žádosti, a ta je velmi odlišná od přirozené. A dokud jí Bůh nevlíje, získává se velmi málo nebo nic. A tak když tedy ty sám ze sebe chceš mít žádost po Bohu, není to víc než žádost přirozená a nebude to nic víc, dokud ji Bůh nebude chtít sdělovat nadpřirozeně“ (Plamen B 3,75). Odtud potřeba projít touto další askezí pasivního očišťování, která člověku přichází od Boha. Protože plné vnitřní obnovení a transformace, která dovolí člověku žít v plnosti společenství s ním, je podstatně čisté dílo a dar Boží. Něco, co přece Bůh neodepře nikomu, kdo je ochotný nechat se vést a transformovat.

5. Aspekty, odstíny a interpretace

Myslím, že linie sanjuanistické askeze a její vztah k dokonalému sjednocení s Bohem či mystické zkušenosti je velmi jasná a koherentní. Nicméně, z různých důvodů se ne vždy jeho asketický návrh přiměřeně četl nebo čte. V minulých epochách, a až donedávna, se velmi zdůrazňovala četba asketické doktríny J. od Kříže v silně asketicko-penitenciálním klíči, částečně dlužná těm, kteří během staletí jeho biografii představovali s výrazně asketickým a penitenciálním zabarvením. Dnes se tato vize minulých století, která odpovídala víc duchovnímu (spirituálnímu) vkusu jiných epoch, než tomu, co skutečně učil, postupně překonává. Bez toho, že bychom teď posuzovali (doslovněji: začali posuzovat to), co mohlo být jeho osobní formou praktikování askeze v jeho životě, je jisté, že v jeho spisech víc než trvání na vnější penitenciální askezi, tím, na čem se trvá, je askeze umrtvování vůle, totálního zapření sebe sama, aby se (člověk) otevřel životu společenství s Bohem, tj. centrálnost a hodnota vnitřní askeze.

Z jiného pohledu, např. v našem století byli autoři, kteří se cítili být přitahováni spisy našeho mystika z hlediska spíš filozofického nebo antropologického: kategoriální hodnotou pojmů jako nic, prázdno, negace. To přineslo přiblížení se světcům z prostředí ne nutně křesťanských; ale také příležitostně vedlo k redukování velkých pojmů sanjuanistické askeze na pouhé filozofické kategorie zbavené jejich nejautentičtější křesťanské a teologální síly.

Současné klima mezináboženského dialogu napomohlo v našem století též rozšíření srovnávacích studií Jana od Kříže se spiritualitami a mistry (učiteli) jiných náboženství, především asijského východu. Tyto studie, které mají svou hodnotu a mají se dělat, často tíhnou ke zdůraznění jen těch termínů, prvků nebo perspektiv našeho mystika, které znamenají určitou shodu se zmíněnými náboženskými tradicemi a které mohou dovolit dialog mezi náboženstvími. Zvláštní důraz se například klade na myšlenku zapření (negace) a očišťování, prázdno, překonání meditativní etapy, na askezi jako antropologickou techniku zdokonalení a integrální transformace člověka atd. Ale to vede často k tomu, že se přejdou mlčením nebo ponechají na druhém místě odkazy na vlastní křesťanské perspektivy spirituální, asketické a mystické doktríny našeho autora.

Stejně tak jiní v našich dnech sanjuanistickou doktrínu představují se zaměřením na zodpovězení psychologických potřeb, které pociťuje dnešní člověk, aby dosáhl vnitřního osvobození, ba dokonce aby žil otevřeně vůči hodnotám, které sahají dál za imanentní a materiální realitu. Nicméně, návrh (nabídka, podání) doktríny Světce je často dílčí, protože nevždy dokáže jako opravdové ideály této cesty navrhnout ty, které J. od Kříže předkládá.

Konečně, do té samé, tak redukující, linie je třeba umístit ty, kteří, chtějí studovat prameny inspirace sanjuanistického myšlení, ale nerozpoznali v něm víc než dobrého žáka neoplatonského učení o nutnosti vzdání se (despojo) a odcizení se (desapego) ode všeho materiálního a stvořeného, aby bylo možné dojít ke sjednocení s Bohem.

Nicméně všechna tato přiblížení k asketicko-mystické doktríně J. od Kříže je třeba chápat pozitivně a jako obohacující v míře, ve které, když překonáme jakýkoliv úmysl jednoduchého srovnávání (dosl. konkordismu), mají v úmyslu hlavně srovnat a doplnit perspektivy. *Slovník dále odkazuje na hesla: anihilace, umrtvování, negace, penitence, očišťování.*

(Přeloženo z knihy *Diccionario de San Juan de la Cruz*, Monte Carmelo, Burgos 2000.)